

Голас Радзімы

№ 42 (2132)
настрычніка 1989 г. ©

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ЦІ ЗАХАВАЕЦА ІМПАРТ ЗБОЖЖА

[«Упэўненасць,
пацверджаная
разлікамі»]

Стар. 2

З БАГАТАЙ СПАДЧЫНЫ БЕЛАРУСАЎ

[«Будаваць
масты паміж
вамі і намі»]

Стар. 4

ВЫДАННЕ ДЛЯ БІБЛІЯФІЛАЎ

[«Зацікавіць
аматараў кнігі»]

Стар. 7

Жыве ў вёсцы Цынцавічы, што на Вілейшчыне, стары майстар, якога ведаюць не толькі ў сваёй старане. Вырабленыя Міхасём Сільвановічам адмысловыя і зручныя кошыкі з лазы разышліся па блізкіх і далёкіх вёсках, па мястэчках і гарадах Беларусі. Іх з задавальненнем набываюць для хатняй гаспадаркі як вяскоўцы, так і гараджане. А лёгкія і прыгожыя маленькія кошыкі, якія таксама робіць майстар, — гэта сапраўдныя творы мастацтва.

НА ЗДЫМКУ: Міхась СІЛЬВАНОВІЧ са сваімі вырабамі.
Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

У ГАЛОУКОСМАСЕ СССР

НАЗВАНЫ КАНДЫДАТЫ

У адпаведнасці з камерцыйным пагадненнем аб сумесным савецка-аўстрыйскім пилатуюмым касмічным палёце (праект «Аўстрамір») у Савецкім Саюзе праведзены завяршальны этап адбору двух аўстрыйскіх кандыдатаў у касманаўты. Імі сталі грамадзяне Аўстрыйскай Рэспублікі Клеменс Лоталер і Франц Фібек.

Клеменс Лоталер, па прафесіі ўрач-анестэзіялаг, нарадзіўся ў 1963 годзе ў Вене, пасля завяршэння вучобы ў медыцынскім інстытуце служыў у арміі. Цяпер працуе ў хірургічным аддзяленні адной з венскіх клінік.

Інжынер-электратэхнік па адукацыі Франц Фібек нарадзіўся ў 1960 годзе ў Вене. Пасля завяршэння вучобы ў інстытуце працаваў у кампаніі «Сіменс», цяпер значыцца асістэнтам на кафедры вымяральной тэхнікі Венскага тэхнічнага ўніверсітэта.

АКЦЫЯ МІЛАСЭРНАСЦІ

НЕ ХЛЕБАМ АДЗІНЫМ...

Цяпер у Беларусі пражывае больш за 50 тысяч пенсіянераў і інвалідаў, чый дастатак пакідае жадаць лепшага. З мэтай аказання ім дапамогі прынята сумеснае рашэнне калегіі Міністэрства сацыяльнага забеспячэння БССР і прэзідыума Беларускага аддзялення Савецкага фонду міласэрнасці і здароўя — аб правядзенні акцыі міласэрнасці.

У ходзе яе будуць комплексна абследаваны бытавыя ўмовы грамадзян, сабраны добраахвотныя ахвяраванні, арганізавана бясплатнае харчаванне для адзіночкіх пенсіянераў і інвалідаў, пройдуць Дні адкрытых дзвярэй у дамах-інтэрнатах.

Але не хлебом адзіным жывы чалавек. Акцыя міласэрнасці адкрылася добрачынным Тыднем выжываючых і музычнага мастацтва. Цэнтрам яго стаў Дзяржаўны мастацкі музей БССР, дзе разгорнута добрачынная выстаўка вядомай мастачкі Наталлі Паплаўскай. Тут жа адбудзецца цыкл экскурсій і лекцый для інвалідаў і членаў іх сямей, выхаванцаў дзіцячых дамоў.

У кастрычніку і лістападзе ў Полацку, Баранавічах і Магілёве будзе працаваць перасоўная добрачынная выстаўка «Беларускае мастацтва».

У ШТАБ-КВАТЭРЫ ААН

СУСТРЭЧЫ У РУСКІМ КЛУБЕ

Клуб рускай кнігі ў штаб-кватэры ААН — традыцыйнае месца знаёмстваў жыхароў Нью-Йорка з дзеячамі савецкага мастацтва. У гэтым годзе ў дні работы 44-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у клубе адбыліся дзве сустрэчы, на якіх выступілі госці з Беларусі.

З вялікім поспехам прайшоў канцэрт з удзелам заслужанай артысткі БССР Валянціны Пархоменкі.

Выступіў у клубе і рэжысёр-пастаноўшчык кінастудыі «Беларусьфільм» Віктар Дашук.

Гледачы, сярод якіх былі дэлегаты 44-й сесіі, супрацоўнікі Сакратарыята ААН, прадстаўнікі эмігранцкіх арганізацый цёпла сустрэлі фільмы беларускага рэжысёра «Лявоніха — душа ласкавая» і «Не плачце аба мне», з цікавасцю азнаёміліся з выстаўкай фатаграфій і кніг аб жыцці Беларускай ССР.

МІЖНАРОДНЫЯ ВЫСТАЎКІ

У Мінску ў выставачным павільёне Гандлёва-прамысловай палаты БССР прайшла міжнародная выстаўка «Персанальныя камп'ютэры». Сваю прадукцыю прадстаўляюць 92 фірмы з 16 краін свету. Асобную экспазіцыю складалі камп'ютэры Беларускага навукова-вытворчага аб'яднання вылічальнай тэхнікі і Навукова-даследчага інстытута вылічальнай тэхнікі. НА ЗДЫМКУ: экспазіцыя польскай фірмы «Метронекс».

КАНТРАКТЫ

БАБРУЙСКІЯ ШЫНЫ

Машины яшчэ адной капіталістычнай краіны «абуюцца» з дапамогай шыннікаў з Беларусі. Кантракт на пастаўку шын для дарожнай і сельскагаспадарчай тэхнікі ў ЗША заключылі прадстаўнікі фірмы «Гэкс Таер» і вытворчае аб'яднанне «Бабруйскшына». Гэта самае буйное пагадненне, падпісанае ўласнай знешнегандлёвай фірмай аб'яднання. Цяпер яна вядзе экспартна-імпортныя і тавараабменныя аперацыі з 25 краінамі свету, з іх 12 — капіталістычнымі.

Асвоішы вытворчасць яшчэ чатырох тыпарэмераў шын, аб'яднанне значна павялічыць колькасць сваіх гандлёвых партнёраў. Абмяркоўваецца таксама пытанне выпуску шын па савецкай тэхналогіі на амерыканскіх прэс-формах.

РЭЛІГІЙНЫЯ ДЗЕЯЧЫ

У рамках супрацоўніцтва з Беларускім камітэтам абароны міру ў Мінску знаходзілася група рэлігійных дзеячаў з Цэнтра імя Джона Т. Конера амерыканскага штата Індыяна на чале з дырэктарам Цэнтра Яго Прападобнасцю доктарам Донам Нідам. У праграме знаходжання было знаёмства з беларускай сталіцай, наведанне мемарыяльнага комплексу «Хатынь», сустрэчы з рэлігійнымі дзеячамі рэспублікі ў Мінскім епархіяльным упраўленні.

НА ЗДЫМКУ: з рэлігійнымі дзеячамі з ЗША ў Кафедральным саборы гутарыць сакратар Мінскага епархіяльнага ўпраўлення протаіерэй Іаан ХАРАШЭВІЧ.

АХОВА ЗДАРОУЯ

ВЯРТАННЕ ДА ГПАКРАТА

Малыя Саша Дамброўскі з Брэста і віцэбанан Саша Асташэнка сталі першымі пацыентамі адзінай пакуль у Беларусі гамеапатычнай амбулаторыі. У новай медыцынскай установе ім назначаны поўны курс лячэння бранхіальнай астмы. Неабходны набор лекаў, сярод якіх у асноўным настоі, адвары, сокі лячэбных траў, бацькі без цяжкасці набылі тут жа, у спецыяльнай аптэцы.

— Не нашкодзь — асноўны прынцып нашай работы і з дзецьмі, і з дарослымі, — гаворыць загадчык гаспадарковай гамеапатычнай амбулаторыі Уладзімір Прахарэвіч. — Індывідуальны падыход да кожнага, хто звяртаецца за дапамогай, дазваляе максімальна берагчы ўнутраную экалогію чалавека.

Віцебск па праву лічыцца ў рэспубліцы цэнтрам нетрадыцыйных метадаў лячэння. Мясцовыя спецыялісты паспяхова развіваюць розныя іх напрамкі: ад гамеапатыі і іголкаўколвання да магнітатэрапіі і электраакупунктуры.

ПЛАНТАЦЫЯ НА МХАХ

ЗА ЖУРАВІНАМІ — БУЯКІ

Дзесяць гадоў назад Акадэміяй навук БССР створана ў Ганцавіцкім раёне доследна-эксперыментальная база па вырошчванню журавін. З ЗША былі дастаўлены саджанцы буйнаплодных журавін «Мак Фарлін», «Асцівенс», «Хавес». Па саставу біялагічных рэчываў яны адрозніваюцца ад балотнай ягады тым, што ўтрымліваюць больш цукру, а плоды растуць на прамастаячых парастках, што аблягчае ўборку ўраджаю машынным спосабам. Пералічаныя сарты маюць розныя тэрміны паспявання, ураджай іх у некалькі разоў вышэйшы за дзікарасчучыя. Цяпер на плантацыях буйнаплодных журавін вырошчваюцца не толькі ягады, але і чаранкі.

Збор ураджаю журавін на доследна-эксперыментальнай базе механізаваны. Паміж радамі журавін рухаецца камбайн (падобны на зерневы). Шлёпаючы металічнымі рашоткамі на вадзе, ён утварае хвалі, якія збіваюць ягады з раслі. Яны ўсплываюць наверх і трапляюць у ягадныя зборшчыкі-кантэйнеры.

Цяпер вучоныя Цэнтральнага батанічнага сада Акадэміі навук БССР распрацоўваюць тэхналогію вырошчвання другой вельмі каштоўнай ягады — буюкоў, якія ў народзе яшчэ завуць дурніцамі.

ДЗЕЛАВОЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

ВЫГАДНА АБОДВУМ БАКАМ

Цэлую калекцыю інкруставаных шкатулак і куфэраў накіраваў калектыў фабрыкі мастацкай інкрустацыі ў Італію на выстаўку савецкіх тавараў. Удзел у ёй з'явіцца шырокай рэкламай беларускіх сувеніраў, якія карыстаюцца вялікім попытам за мяжой. Зрэшты, ужо сёлета на прадпрыемстве прадугледжана выпусціць прадукцыю на экспарт на 300 тысяч рублёў. Партнёрамі жлобінскіх інкрустатараў наждалі стаць гандлёвыя фірмы Францыі, Італіі, Канады, ЗША, Польшчы і Чэхаславакіі.

Такое дзелавое супрацоўніцтва выгаднае абодвум бакам. Прадпрыемства-пастаўшчык, у прыватнасці, атрымае на свой рахунак больш за 40 працэнтаў вырачанага валюты. А гэта, у сваю чаргу, дазволіць набыць сучаснае абсталяванне, карэнным чынам абнавіць і пераабсталяваць вытворчасць.

УРАДЖАЙ-89

УПЭЎНЕНАСЦЬ, ПАЦВЕРДЖАНАЯ РАЗЛІКАМІ

У гэтым годзе надвор'е было падобна на карызнаю нявесту. У заходніх абласцях вялікія дажджы прывялі да палягання збожжы, а ў такіх раёнах таварнай вытворчасці збожжа, як Паўднёвы Урал, Казахстан, Сібір, усё «згарэла» ад засухі. І усё ж краіна атрымае збожжа значна большым у мінулы годзе. Чаму такая ўпэўненасць?

Па-першае, у шэрагу рэгіёнаў надвор'е не павяло: у Краснадарскім краі, напрыклад, сабралі ў сярэднім па 40 цэнтнераў, а на Кубані — па 50 цэнтнераў збожжа з гектара. Па-другое, тэхналагічная перабудова збожжавай гаспадаркі, якая вядзецца апошнія 3—4 гады, дазволіла ў нейкай ступені кампенсавать страты. Па 35 цэнтнераў з гектара сабралі на Украіне, што на 6 цэнтнераў больш за мінулы год. Такую ж прыбыўку атрымалі ў Беларусі і Цэнтральнай чарназёмнай зоне Расіі. У Стаўрапольскім краі, Растоўскай вобласці наблізіліся да 30 цэнтнераў з гектара.

Іншымі словамі, без хлеба краіна не застанецца. І хлеб будзе больш высокай, чым раней, якасці, што таксама варта аднесці на кошт інтэнсіўных тэхналогій.

Каб зацкавіць гаспадаркі ў далейшым нарошчванні вытворчасці збожжа, Савет Міністраў прыняў рашэнне ў 1989—1990 гадах плаціць за здадзенае звыш сярэдняга ўзроўню мінулай пяцігодкі (1981—1985 гады) збожжа валютай. Дакладней, інвалютнымі рублямі. Тона двёрдай і моцнай пшаніцы ацэнена ў 60 інвалютных рублёў (каля 90 долараў), зернебабовых і алейных культур — ад 80 да 90 інвалютных рублёў. Гэта ніжэй за цэны сусветнага рынку, але толькі на першы погляд. Справа ў тым, што цана вызначана з улікам вялікай дзяржаўных падаткаў і іншых расходаў, якія бяруцца з савецкіх экспарцёраў пры вывазе іх тавараў.

Атрыманыя валютныя сродкі гаспадаркі маюць права расходаваць паводле свайго меркавання: на тэхніку, тэхналогіі, абсталяванне для перапрацоўкі і захоўвання сельскагаспадарчай прадукцыі, на тавары народнага спажывання і г. д. Выйсці на знешні рынак, знайсці замежных партнёраў яны могуць ці па сваіх каналах (прамыя кантакты з савецкіх прадпрыемстваў і арганізацый з заходніх фірмамі сёння вітаюцца), ці праз адпаведныя арганізацыі Міністэрства знешнеэканамічных сувязей, якія дапамогуць ім падабраць партнёраў, дадуць экспертную ацэнку кан'юнктуры сусветнага рынку.

Валютнае стымуляванне здачы звышпланавата збожжа не азначае адмовы ад імпарту. У 1989 годзе ніякіх скарачэнняў не было, усе кантракты на закупку збожжа за рубжом рэалізаваны. Што ж тычыцца планаў будучага года, то тут канчатковае слова павінен сказаць савецкі парламент пры абмеркаванні бюджэту краіны.

Аднак павелічэнне вытворчасці збожжа можа аказацца дарэчным, калі ў СССР не будзе вырашана праблема яго захавання. У 1989 годзе сітуацыя склалася вельмі цяжкая, асабліва там, дзе сабралі добры ўраджай. На Стаўраполлі, напрыклад, аказаліся перагружанымі практычна ўсе хлебапрыёмныя пункты. Сотні тысяч тон збожжа сабраліся на таках у Нечарназёмнай зоне: для іх вывазу не хапала транспарту. Многія цэнтралізаваныя элеватары перапоўнены, і частку збожжа даводзіцца захоўваць побач з імі пад плёнкамі і брызентам.

Цяпер часта можна чуць сцвярджэнні, што з вырашэннем праблемы захоўвання могуць справіцца толькі замежныя партнёры. Але, улічваючы маштабы краіны, думаю, што рабіць стаўку толькі на заходнія фірмы не варта. Разлічваць трэба перш за ўсё на ўласныя сілы і патэнцыял. Але любы міжнародны вопыт, любая прапанова аб узаемавыгадным супрацоўніцтве будзе з задавальненнем прынята і разгледжана. Ужо праведзены папярэднія перагаворы з шэрагам фірм ЗША аб стварэнні сумесных прадпрыемстваў на выпуску невялікіх збожжасховішчаў, якія будуць будавацца непасрэдна ў месцах сельскагаспадарчай вытворчасці. Гэтае ж пытанне абмяркоўвалася на сустрэчы з прадстаўнікамі афіцыйных і дзелавых колаў Канады.

Савецкі бок гатовы прадаставіць прамысловую базу, забяспечыць металам, электраэнергіяй, рабочай сілай і да т. п. Замежным партнёрам прапанована забяспечыць сумесныя прадпрыемствы абсталяваннем і тэхналогіямі. Частка гатовай прадукцыі пойдзе на савецкі рынак, частку замежным партнёры могуць рэалізаваць паводле свайго меркавання на рынках трэціх краін. Зразумела, што гэта толькі папярэдняя схема: канчатковыя ўмовы залежаць ад далейшых перагавораў. Галоўнае, каб супрацоўніцтва было ўзаемавыгадным.

Аляксандр ЖОЛАБАУ, першы намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення дзяржаўных інспекцый Дзяржаўнай камісіі Савета Міністраў СССР па харчаванню і закулкам.

[Заканчэнне. Пачатак у №№ 38, 40, 41].

Апраналіся ж некалі ў сваё, не крамнае! І калі ішла замуж дзяўчына, то мела поўную скрыню самаробнага адзення і палатна. А бяднейшая мела ўсяго бодню з палатном — бочачку такую з двума вушкамі!.. Дык вось. Сабяруцца дзяўчаты на зборню, хлопцы прымацаць, і дзе тут ужо да тае работы — пачнуць танцаваць, песьціцца. Іншая дзяўчына і пачынка не нападзе за вечар. Пагалаваць жа, гэта значыць, ажартаваць трэба. Зборні ў Моталі былі на кожнай вуліцы або ў кожным так званым квартале. Кварталаў тых было многа — Турубэль, Мараўляніца, Лука Першая, Лука Другая, Пошыца, Коржыўка, Выгон, Місто... А напярэдадні Новага года, Крашчэння, Вялікадня, Славадзіла моладзь кануны. Канун — гэта ўжо вялікае гуляньне.

Вольга Мацукевіч помніць кануны канца шасцідзiesiąтых гадоў. Яны хоць былі і мала палобныя на колішнія, але таксама збіралі нямала моладзі. Цяпер не тое. Ні канунаў, ні зборняў не праводзяць у Моталі. Затое ўжо колькі гадоў існуе ў гэтых народных фальклорна-этнаграфічны тэатр «Мотальскія суседзі». Стварыўся ён выпадкова. Адночы запрасілі тутэйшых спявак на свята ў Моталь. Яно ўдалося, усе былі задаволены, і жанчыны з таго дня сталі пастаяннымі ўдзельніцамі мастацкай самадзейнасці. Праз нейкі час вырас у Моталі свой тэатральны калектыў. Тут прыйшлі і хлопцы, і дзяўчаты, і музыкэнты. Тры гады ўсяго мінула, а паспелі выступіць у Іванаве, Маларыце, Лунінцы, Пінску, Брэсце, Мінску. Збіраюцца «Мотальскія суседзі» і ў Глеў. Іх запрасіў да сябе Саюз мастакоў Украіны. Маецца ў гэтым часе адбыцца і паездка Маскву на ВДНГ. Цяпер у фальклорна-этнаграфічным тэатры каля трыццаці самадзейных артыстаў. Гэта менавіта тэатры, пенсіянеры, спецыялісты калгаса, культасветработнікі. Самы стары з іх — Ізюор Іван. Яму восемдзесят гадоў. Але так іграць на барабанах, як ён, у Моталі ніхто не можа. А Любоў Бабрыковіч — і артыстка, і п'явуння, і танцавальніца. Голас мае прыгожы, і моцны. А Ліда Райкевіч? Мае васьмярых дзяцей, на пенсіі ўжо, а заспявае — кожны паўдзясціць. Лепшая салістка тэатра. У яе, як тут кажуць,

добры тур, тэга значыць, другі голас. Яна завядзе, дасць усім тон, а Люба падведзе, — то песня на ўвесь Моталь чутна. Ну а самы малады выканаўца — Эдзік Водчыц. Яму семнаццаць споўнілася, слесар у калгаснай майстэрні. Працуе добра. Але і п'яе добра, і танцуе выдатна. Артыст!

Вольга Мацукевіч дадае: — Вось не сказала пра гуманіста нашага, Рамановіча Івана. У ім нібы д'ябал які ся-

мода на дублёнкі пайшла. Прыехалі з Масквы карэспандэнты, сфатаграфавалі, у часопіс «Савецкі Саюз» напісалі — і не толькі ў мяне пайшоў. Амаль увесь Моталь стаў кажухамі займацца. Звычайна мы вырабляем аўчыны так званым хлебным квасам. А гэта вось што. Бярэцца два кілі аўсянай мукі і чатырыста грамаў солі на аўчыну. Усё гэта разводзіцца ў вадзе. У тым «квасе» і вытрымліваюцца аўчыны дзён

рабляць вясковыя ткалі. Гэта моцна быць вядомыя мотальскія ручнікі, настольніцы, каляровыя поспілікі на канапу ці крэсла, розныя сурвэткі... Вось яшчэ пра што варта сказаць. Неяк да нас прыехала Марыя Гарула — сакратар райкома партыі. Паглядзела на ўсё гэта і нібы жартам сказала: «У вас толькі літаратурнай гасцёўні бракуе!» Мы падумалі-падумалі і вырашылі: а чаму б і не? Узаяліся за справу.

Палюбіла старшыню
З кучаравым чубам!..
— Каляднікі! — падхапіўся з крэсла Балюк і растлумачыў: — Старыкі. З трэцяй брыгады. І ступіў насустрач, уражаны прыемнай нечаканкай.

А каляднікі нібы і не заўважылі нікога ў хаце — стараліся як найлепей павіншаваць гаспадару з гаспадыняй, як найболей добра і шчасця пажадаць ім. Словам, спявалі традыцыйныя Калядкі, перасыпаючы іх смехам, жартамі.

Колькі ва ўсім гэтым было прыязнасці!

Якая магія слова!
Выйшла з пярэдняй Надзея Аляксееўна, праходзьце, за стол сядайце, гасцём будзеце.

Тая, што «палола буракі», раптам узаяла ды і змяніла пласцінку:
— Э-эх! Я ж заўтра выхаднуха!..

Ступіла з гурту і зноў на здзіў звонкім голасам павяла:
— Нешта ў горле дырамчыць, дырамчыць.

Трэба ёго прамачыць, пра-

ЭТНАГРАФІЧНЫЯ НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

ЖАРАНЫ

дзіць. Усё можа. Як прафесіянал, хоць і аграномам працуе. Варта яму выйсці на сцэну і сказаць хоць пару слоў — зала ад смеху ажно кладзецца. У ім усё артыстычнае — і голас, і міміка, і сам выгляд...

V

Усё ж не магу не нагадаць пра мотальскія кажухі, пра якія ўпаміналася вышэй. Гэтае традыцыйнае адзенне палешукоў выраблялася вясковымі ўмельцамі з даўніх часоў. Да нашых дзён дайшоў іх мотальскі крой (як мужчынскіх, так і жаночых) і спосаб вырабы аўчын па-мотальску. Вось што раскажаў мне Іван Сямёнавіч Палто, адмысловы гарбар і кравец, раскажаў, як ён мовіў, гісторыю мотальскага кажуха.

— Пажылыя маталіянэ яшчэ помняць гарбарню старога Яўрэя Выгоды. Яна была ў нас бы маленькі заводзік. Працавала там усяго некалькі чалавек. Выраблялі аўчыны, верхні тавар на боты. Там і кажухі шылі, слава пра якія далёка адсюль разыходзілася. А тут вайна. Яўрэяў усіх набілі фашысты. Але кажухі патрэбны і потым былі. Мы з бацькам падумалі і рызыкнулі ўзяцца за тую справу. Бо зямлі мелі ўсяго гектар з нечым. Аднак нялёгка і кажухнікам быць. І сіла патрэбна, калі аўчыны вырабляеш, і часу шмат траціш, калі за шытво сядзеш. Але што рабіць было? Сям'я! І кожны есці хоча... Праўда, у мяне яшчэ адна спецыяльнасць была — пчалар. Пнёў дзесяць трымаў. Аднак ад кляшча паратунку не знайшоў, хімікаты папярэк тае дарогі сталі, і пчолы зваяліся. А тут

15—20, пакуль не дойдуць. Тады вымаюцца, скрабуцца, размінаюцца, чысцяцца і ў новы раствор кладуцца. У дубільнік. Там яны таксама тыдні два-тры ляжаць. Кару дубозую альбо адварваю, альбо таўку і пылам тым аўчыны перасыпаю. Тут ужо солі не трэба. Нарэшце аўчына гатова. І тады пачынаецца не менш цяжкае. Трэба і фасон падабраць, і крой зрабіць, і пашыць. Шыю і машынаю, і ўручную. Калі як мае быць вырабіць аўчыны і акуратна пашыць, то кажух будзе носкі — гадоў дваццаць паслужыць. А калі ўсё нашарман, то праз пару гадоў паляціць... Заробак? Некалі ўсяго пяць рублёў за пашыў кажуха бралі. Цяпер — да паўсотні даходзіць. І ці за тры дні пашыеш тую ж дублёнку? Можна, праўда, і за дзень. Але тады ўжо якасць не тая... Ну, а дублёначка спраўная, каб у людзі выйсці не сорам было, каштавацьме рублёў чатырыста, не меней. Таму нашы пенсіянеры, каторыя час маюць, і цяпер займаюцца і гарбарствам, і пошывам. Праўда, у маладых да гэтага душа не хінецца. А шкада. Патрэбнае рамяство з гадамі можа і зусім знікнуць.

VI

Каб не рваліся карані, якія сілкуюць людскую памяць, каб павязь дня сённяшняга з днём учарашнім была трывалай, у Моталі стварылі ажно тры музеі. Ініцыятарам гэтай добра справы былі тадышні партыйны сакратар, цяпер пенсіянер Пятро Пташык ды старшыня калгаса — Балюк.

— Пачалі са стэндаў, — тлумачыў мне Пташык. — На іх вырашылі падаць гісторыю Моталі. Аформілі ў Доме культуры адпаведны пакой. Назвалі яго так: Музей баявой і працоўнай славы калгаса «40 год Кастрычніка». У нас з'явіўся як бы новы цэнтр выхаваўчай работы. Настаўнікі праводзілі тут ўрокі па гісторыі. Яго наведвалі шматлікія дэлегацыі, экскурсіі... Потым старшыня калгаса выказаў думку пабудавань у гэтым сапраўдны музей. Балюка падтрымалі. Узаялі прасторнае памяшканне. І назвалі яго Музей народнай творчасці. У ім — шэсць выставачных залаў, у якіх пададзена шмат чаго з гісторыі Моталі, а таксама прадметы народнага ўжытку — вырабы з лезы, саломы, дрэва, узоры ткацтва, вышыўкі, музычныя інструменты, якімі карысталіся некалі на Палессі, іншыя цікавыя рэчы. Пры музеі — рытуальны пакой для прыёму ў піянеры, камсамол, для правядзення рэгістрацыі шлюбу, уручэння ўзнагарод калгасным перадавікам... Побач з Музеем народнай творчасці адкрылі яшчэ адзін — Музей хлеба. Ён у памяшканні звычайнага ветрака, якіх некалі нямала было паблізу вёскі. Ветрак-музей пабудавалі наш зямляк, Аляксандр Мацукевіч... Неўзабаве Моталь будзе ўключаны ў турыстычны маршрут. Мы ўжо ў сваю чаргу паклапаціліся, каб турысты змелі ў нас і адпачыць, і набыць арыгінальныя сувеніры. Адкрыем «Пакой гарбаты», наладзім выпечку мотальскіх бублікаў з пшаніцы, змолатай у ветрак-музеі. А сувеніры будуць вы-

Набылі мэблю, партрэты пісьменнікаў, кнігі. І вось у цэнтральным Доме культуры ўжо такая гасцёўня працуе. У ёй дзве залы — беларускай літаратуры і рускай. Есць камін, радыёмэганітола, піяніна. У гасцёўні можна пасядзець за самаварам, адпачыць, паслухаць музыку, выступленні гасцей —

нашых пісьменнікаў, артыстаў... А хіба абыдзеш маўчаннем нашу школу мастацтваў? Спачатку ў гэтым была толькі музычная школа. Але вось з Мінска прыехала да нас Святлана Сырапушчанская і пачала ў школе выкладаць маляванне, стала навучаць нашых дзетак прыкладнаму мастацтву — займацца лясной скульптурай, разьбой па дрэву, інкрустацыяй саломкаю. Мінула не так многа часу, і Мотальская школа мастацтваў заваявала аўтарытэт, мае цяпер два філіялы — у саўгасе імя Паліўкі і калгасе «Перамога».

VII

Этнаграфічныя нататкі пра Моталь і маталіян былі б няпоўнымі, калі б не сказаць, як тут шануюць найвялікшую спадчыну — народныя звычаі, духоўны свет продкаў сваіх. Я маю на ўвазе свята Каляд, карані якога ідуць у глыб стагоддзяў, недзе ажно ў часы язычніцтва.

...Позні вечар. Мы сядзім з гаспадаром у добра нацэпленай хаце, і я слухаю спакойны аповяд Балюка пра тое, як будзе выглядаць Моталь у блэйшыя гады, якія змены адбудуцца ў калгасе, што новае прыйдзе ў палескае сяло. Адчувалася, Уладзімір Іванавіч жыве ўсім гэтым даўно, жадае як найхутчэй наблізіць сваю мару.

Раптам у акно моцна пастукалі. Пачуўся і тупат у сэнцах. Расчыніліся дзверы, і парог пераступіла мо з дзесяць кабет. Яны прынеслі з сабою пах свежэга снегу, зімовага ветру і нейкі незвычайны святочны настрой. Тая, што ў чорным кажуху з белай аўчынай аблямоўкай, на здзіў звонкім голасам павяла:

— Я палола буракі
Пад зялёным дубам.

мачыць...
А з кухні ўжо ішла Хвядоса Ніканаўна, маці Уладзіміра Іванавіча, несла пузаценькі графічкі каляднага пітва, закуску. Для кабет гэта было найлепшым сігналам, найлепшай камандай. Хуценька распрануліся — і за шырокім сталом ідзе ўжо звычайная размова. Але гэта ненадоўга. Варта было прыгубіць чаркі, узяць трошкі на зуб люблівага сала ці вантрабянкі, як зноў усчалася гамана, пачуліся песні, то весела-імпльвія, то раздумна-тужлівыя. А тады насуперак усяму з'явілася «Вішня беласнежная», за ёю — «Ой, мароз, мароз...»

І якраз у тую хвіліну Хвядоса Ніканаўна запыталася:

— А хто з вас будзе механоша?

— А мы так, без мяхоў! — адказала тая, байчэйшая. — У саміх добра поўныя хаты!..

Хвядоса Ніканаўна не суні-малася:

— Тады дзе «Каза» ваша?

— Згубілі! — у адзін голас адказалі кабаты. — Калі да Бабрыковіча, загадчыка фермы, заходзілі.

Яны зноў прыгубілі каляднага пітва і падняліся.

Пачулася знаёмая ўсім песня:

— Бывайце здаровы,
Жывіце багата.
А мы ўжо паедзем
Дадому, дахаты...

Развітанне было шчырым і цёплым.

Я тады падумаў: не кожны старшыня калгаса можа пахваляцца такой павагай да сябе.

Яраслаў ПАРХУТА.

НА ЗДЫМКАХ: ёсць чым па-дзяліцца вопытным ткачам [злева направа] Вольга ПТАШЫЦ, Марыя КУЛЬБЯДЗЕ, Ніне МАЦУКЕВІЧ; за кроснамі Вольга ПТАШЫЦ.

ПРЫ УДЗЕЛЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА» І БЕЛАРУСКАГА ФОНДУ КУЛЬТУРЫ
ВЕРНУТА БЯСЦЭННАЯ РЭЛКВІЯ НАРОДА

«БУДАВАЦЬ МАСТЫ ПАМІЖ ВАМІ І НАМІ»

На Радзіму з Вялікабрытаніі вернута бясцэнная рэліквія — сліцкі пояс. Гэта толькі драбніца з багатай спадчыны беларусаў, што ў выніку войнаў, жыццёвых віхур, трагічных абставін аказалася раскіданай па ўсім белым свеце. Значную ролю ў гэтай акцыі адыграла Беларускае таварыства «Радзіма». Самым непасрэдным яе ўдзельнікам стаў вядомы беларускі вучоны, старшыня камісіі «Вяртанне» Беларускага фонду культуры, пісьменнік Адам Мальдзіс.

У 1982 годзе ў «Голасе Радзімы» друкаваліся дарожныя нататкі А. Мальдзіса «За Ла-Маншам, сярод беларусаў», у якіх ён расказваў пра свае сустрэчы з землякамі ў Лондане. Сувязі гэтыя не спыніліся з таго часу і вось прынеслі яшчэ адзін плён.

Вярнуўшыся са сваёй другой вандароўкі за Ла-Манш, Адам Восіпавіч наведваў рэдакцыю «Голасу Радзімы», падзяліўшы сваімі ўражаннямі і думкамі, выкліканымі новымі сустрэчамі з замежнымі беларусамі, а таксама палякамі і англічанамі, якіх цікавіць беларуская культура. Зразумела, што паміж першай і другой паездкамі працягнулася нябачная нітка, і пачаць гаворку можна было б з 1982 года, але Адам Мальдзіс зрабіў экскурс у яшчэ больш далёкае мінулае:

— Мусіць, мы пачнём не з маёй першай паездкі ў Англію, а з адной кнігі. У пачатку 70-х гадоў я атрымаў з ГДР кніжку на нямецкай мове польскага даследчыка Анджэя Цеханавецкага «Міхал Клеафас Агінскі і яго сядзіба музаў у Слоніме», якая выйшла ў Заходняй Германіі. Яна была напісаная вельмі грунтоўна, засноўвалася на новых архіўных матэрыялах. З яе вынікала, што Слонім у свой час з'яўляўся унікальным музычным цэнтрам ва ўсёй Еўропе. Аказваецца, італьянскія оперы ў Слоніме ставіліся ў той самы год, калі пісаліся ў Італіі!

Кніжка А. Цеханавецкага вельмі зацікавіла мяне, я зрабіў на яе спасылкі ў сваёй манаграфіі «На скрыжаванні славянскіх традыцый», якая легла ў аснову доктарскай дысертацыі. Аднак, калі восенню 1982 года я скіраваўся ў сваю першую навуковую камандзіроўку ў Лондан, я нават не ўяўляў, што Анджэй Цеханавецкі жыве ў Вялікабрытаніі. Адной з мэт маёй камандзіроўкі было адшукаць беларускія рукапісы Янкі Лучыны, якія маглі трапіць з польскай эміграцыі ў Лондан. Калі я спытаў у кіраўніка Беларускага музея і бібліятэкі імя Францыска Скарыны ў Лондане айца Аляксандра Надсона, хто б мне мог тут дапамагчы, ён, падумаўшы, адказаў, што, відаць, Анджэй Цеханавецкі.

— Так неспадзявана вы знайшлі аўтара кніжкі, якая вам адрознівае спадбалася і дапамагла ў працы?

— Неспадзяванасць была прыемнай. Аказалася, што Анджэй Цеханавецкі паходзіць з Беларусі, што бацькі яго мелі маёнтак у Бачэйкаве на Віцебшчыне. Сам ён, хоць нарадзіўся і не ў Беларусі, з'яўляецца прамым нашчадкам па жаночай лініі князёў Мсціслаўскіх і Заслаўскіх. Род іх заслужаны для Беларусі... Праўда, лёс лучынаўскіх рукапісаў мы тады не высветлілі. Але гаворка пайшла пра тое, што Анджэй Цеханавецкі хацеў бы наведваць Беларусь, зямлю сваіх продкаў, пра што, вярнуўшыся дадому, я паведаміў Беларускаму таварыству «Радзіма».

І вось у мінулым годзе А. Цеханавецкі прыехаў у Беларусь па запрашэнні таварыства «Радзіма» і Беларускага фонду культуры. Для гасця была арганізавана паездка па яго родных мясцінах. Ён многа пабачыў і застаўся задаволены тым, што ў жыццё прыходзіць зацікаўленая моладзь, што многа ў нас пачало рэстаўравацца — якраз дзякуючы моладзі. На развітанне Анджэй Цеханавецкі сказаў, што хоча садзейнічаць таму, каб «будаваць масты паміж вамі і намі».

— «Вамі і намі» — гэта паміж кім?

— Гэта значыць паміж беларусамі тут і эміграцыяй у Вялікабрытаніі. Сябе ён далучае да польскай культуры, але паколькі карані тут, то яго, зразумела, прываблівае беларуская зямля. У нашу другую сустрэчу Анджэй Цеханавецкі сказаў, што мог бы арганізаваць як пасрэднік абмен мастацкімі выстаўкамі паміж Беларуссю і Францыяй або Італіяй, таму што добра ведае выяўленчае мастацтва, мае шырокія сувязі і сваю прыватную карцінную галерэю.

Потым у адным з лістоў ён напісаў,

што хацеў бы перадаць Беларусі унікальны сліцкі пояс. Прасіў прыехаць за ім.

— Прабачце, а ў Беларусі захаваліся сліцкія паясы, падобныя на той, што вы прывезлі?

— Такого вялікага і прыгожага — няма. Ёсць фрагменты, скажам, у Музеі старажытнай беларускай культуры АН БССР... У час апошняй вайны паясы былі пераважна вывезены — і на Запад, і на Усход.

— Такім чынам, мы падышлі да вашай другой паездкі ў Лондан...

— Так. Мы паехалі ў Англію па запрашэнні А. Цеханавецкага. 11 верасня мяне і супрацоўніка таварыства «Радзіма» Анатоля Абрамчыка ў аэрапорце Хітроў сустракалі айцец Аляксандр Надсон, кіраўнік скарыйнскай бібліятэкі і музея ў Лондане, і старшыня Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі Ян Міхалюк. Ад іх мы даведаліся, што па просьбе А. Цеханавецкага будзем жыць у так званай беларускай вёсцы, у Фінчлі.

Найпершы наш клопат быў нанесці візіт Анджэю Цеханавецкаму. Ён прыняў нас у сваёй карціннай галерэі і тут жа ўручыў сліцкі пояс, сказаўшы з такім сентыментам: «Для маёй роднай Беларусі». А ў дадатак — мы нават не спадзяваліся — рэдкую кнігу, якая была выдадзена ў Гродне ў 1785 годзе — «Кніга о вере единой истинной православной». Перадаў жа яе Цеханавецкі спецыяльна для Полацкага музея гісторыі беларускага кнігадрукавання, які адкрыецца ў наступным годзе.

— Адам Восіпавіч, у чым найбольшая каштоўнасць гэтай кнігі? Ці толькі ў яе «ўзросце»?

— Перш за ўсё сапраўды таму, што ў Беларусі выданняў XVIII стагоддзя, асабліва гродзенскай друкарні, асабліва стараабрадацкіх, вельмі мала. Такія кнігі калісьці знішчаліся сядома. Сёння — гэта унікальны экзэмпляр. На тэрыторыі Беларусі ў такога выдання не бачыў Яна — сведчанне высокага друкарскага ўзроўню, у выдатным пераплёце. Кніга багаслоўская. Па сваёму зместу палемічная. Надрукавана на стараславянскай мове.

Але я хацеў бы сказаць, што зацікаўленасць Анджэя Цеханавецкага ў супрацоўніцтве з намі значна шырылася. У мінулы свой прыезд у Беларусь ён веў гаворку, што хацеў бы праз фонд культуры фінансаваць выданне вельмі патрэбнай нам серыі кніг «Генеалагічнае дрэва Беларусі». Сёння ёсць яго прынцыповая згода, што, калі за падрыхтоўку такога выдання возьмецца адзін з нашых навуковых інстытутаў (напрыклад, Інстытут гісторыі АН БССР), Анджэй Цеханавецкі купляе для АН БССР сучасную аператыўную друкарню, якая каштуе прыкладна 65 тысяч фунтаў стэрлінгаў.

Анджэй Цеханавецкі пазнаёміў нас з кампетэнтнымі людзьмі, сустрэчы з якімі, я ўпэўнены, прынясуць плён. Наш візіт выклікаў цікавасць у работнікаў дэпартаменту культурных сувязей Міністэрства замежных спраў Вялікабрытаніі, Брытанскага савета па культурных сувязях. Нашы суб'яднікі пыталі ў нас, як ідзе перабудова, як у нас вырашаюцца моўныя пытанні, як справы з Таварыствам беларускай мовы і Беларускамі народнымі фронтам.

— А якія-небудзь канкрэтныя прапановы па расшырэнню культурных кантактаў былі?

— Так. Было абгаворана пытанне выставак, якія накіроўваюцца ў Савецкі Саюз з Англіі і, як правіла, мінаюць Мінск. У сваю чаргу А. Цеханавецкі прапанаваў паказаць англічанам выстаўку з твораў нашага мастака Бялыніцкага-Бірулі. Атрымана прынцыповая згода на тое, каб у Лондане, на доме, дзе ў XIX стагоддзі жыў беларускі паэт і ўдзельнік вызваленчага руху Аляксандр Рыпінскі, адкрыць мемарыяльную дошку.

Ішла гаворка і вось пра што. Адным з пачынальнікаў кнігадрукавання ў Лондан-сіці быў Ян з Літвы, наш зямляк. І я веў гаворку, што добра было б у Полацкім музеі гісторыі беларускага кнігадрукавання мець хаця б фатаграфіі першых старонак яго кніг. Дарэчы, наш Скарына мог сустракацца з Янам з Літвы ў Кракаве. Нам абяцалі, што копіі будучы зроблены.

— Раскажыце, што такое «беларуская вёска», дзе вы жылі?

— Вёска — гэта вельмі гучна. Там усяго чатыры двухпавярховыя мураваныя дамы. Адзін — бібліятэка і музей, у іншых жывуць людзі. Насупраць дамоў — беларуская царква. Глядзіцца ўсё вельмі прыгожа, хаця і сціпла, таму што грошай на куплю дамоў асабліва не было. Апошнім часам у бібліятэку і музей паступаюць ахвяраванні ад беларусаў з Заходняй Германіі, ЗША, Аўстраліі. Такім паступленнем садзейнічае тое, што айцец Аляксандр з'яўляецца апостальскім візітарам для ўсіх беларусаў у эміграцыі.

— А што новага ў Скарыйнскай бібліятэцы?

— За гэты час бібліятэка і музей убагаціліся многімі цікавымі рукапісамі, карцінамі, кнігамі. Да прыкладу, быў такі таленавіты беларускі кампазітар Мікола Куліковіч-Шчаглоў. Ён пачаў ствараць музыку яшчэ да вайны. У Мінску напісаў оперу «Кацярына», якая ў 1940 годзе ставілася на Беларускай дэкадзе ў Маскве. У час гітлераўскай акупацыі жыў у Мінску, у 1944 годзе выехаў на Запад. У лагеры для перасяленцаў арганізаваў руска-беларуска-ўкраінскі тэатр, пісаў для яго п'есы і песні. Калі ён памёр, яго ўдава, оперная прымадонна Надзея Грабэ, перадала ўсе яго рукапісы ў Скарыйнскую бібліятэку ў Лондане. У архіве — партытуры трох опер, невядомых у нас — «Усяслаў Чарадзей», «Лясное возера», «У вырай». Творы напісаны на фальклорнай аснове на гістарычную тэматыку і на высокім мастацкім узроўні — так мне гаварылі спецыялісты-музыказнаўцы.

Безумоўна, прыйдзе час, калі гэтыя оперы загучаць і на нашай сцэне. Што мяне вельмі ўразіла, Мікола Куліковіч пісаў таксама беларускія вершы, вельмі добрыя, вельмі патрыятычныя. У іх гучыць туга па Мінску, гэта крык душы. Я зрабіў ксеракопію вершаў, спадзяюся, што яны будуць надрукаваны...

Айцец Аляксандр зрабіў для нашай акадэмічнай бібліятэкі мікрафільм з этнаграфічнага альбома, складзенага ў час навуковых экспедыцый на Случчыну і Палессе ў сярэдзіне 20-х гадоў. Узначальваў экспедыцыі Вацлаў Ластоўскі. Гэты мікрафільм для нашых гісторыкаў побы-

ту, архітэктуры, выяўленчага мастацтва і этнографу стане каштоўным дапаможнікам.

— У сваёй гаворцы вы часта ўспамінаеце імя Аляксандра Надсона. Сёння ў вас была другая сустрэча з ім і ўсім, хто яго акружае. Якія ўзаемаадносіны ўсталяваліся асабіста ў вас з гэтымі людзьмі?

— Тыя напластаванні, якія набраліся за дзесяцігоддзі, знікаюцца не так лёгка, ёсць пэўная насцярожанасць. Доўгі час у нас ставіліся да іх адмоўна, як было, напрыклад, з айцом Аляксандрам Надсонам і Янам Міхалюком. Безумоўна, яны не марксісты, яны людзі сваіх перакананняў, але радуе, што яны ідуць на дыялог, што яны захоўваюць, збіраюць там скарбы беларускай культуры. І добра, што яны глядзяць на справы шырока. Надсон сказаў мне: «Не расцэньвайце гэту бібліятэку і музей, як толькі эмігранцкія. Яны павінны разглядацца як беларускі асяродак у Англіі».

Засноўваючыся на ўражаннях ад сваёй першай і другой паездкі ў Англію, хачу падкрэсліць, што эміграцыя неадназначная, людзі там вельмі розныя. Адны непрыемныя да нас, другія нам сябры, трэція нейтральныя. Але нават, калі яны нейтральныя, гэта ўжо добра, гэта лепш, чым варожасць. Ёсць сярод эмігрантаў тыя, хто супрацоўнічае з акупантамі, і гэта не трэба замоўчваць. Як нельга замоўчваць і тых, хто ўнёс значны ўклад у беларускую культуру. Нядаўна ў часопісе «Політычэскі сабеседнік» паважаны мною пісьменнік Іван Новайкі кінуй у мой адрас і адрас пісьменніка Барыса Сачанкі папрок, нібыта мы хочам «рэабілітаваць» Наталлю Арсеньеву і Алеся Салаўя. Мне здаецца, што тут спрацаваў традыцыйны стэрэатып. Нікога сёння не трэба ні рэпрэсіраваць, ні рэабілітаваць. Наша задача — дакладна, аб'ектыўна вызначыць іх месца ў літаратуры. У ацэнцы эмігранцкіх пісьменнікаў трэба зыходзіць са строгіх гістарычных крытэрыяў, не карыстацца толькі алегам або толькі дзёгцем, толькі белай або толькі чорнай фарбай, але — усім спектрам фарбаў, усімі адценнямі іх.

— Сапраўды, часам не хапае нам аб'ектыўнасці, пераважаюць эмоцыі — і мы кідаемся ў крайнасці як раней, так і цяпер.

— Я думаю, крайнасці паступова будучы пераадолены. Прыклад такі прыклад. Я зараз кірую работай па падрыхтоўцы бібліяграфічнага слоўніка беларускіх пісьменнікаў. У ім павінна быць усё, што было, увесь літаратурны кантынент. Літаратура не дзеліцца на айчынную і эмігранцкую, яна адзіная, пра што даўно гавораць у іншых рэспубліках. Наш шасцігодны даведнік павінен быць не пантэонам заслужаных, а аб'ектыўным даведнікам. Заканамерна зоймуць у ім месца і эмігранцкія пісьменнікі, чый творчы шлях пачаўся на Беларускай зямлі. Арсеньева, Салавей, Сядура, Віцьбіч — усе яны атрымаюць тыя ацэнкі, якіх заслужылі і як людзі, і як пісьменнікі. Вера Рыч, вядомая перакладчыца беларускіх твораў на англійскую мову, пісала ў беластоцкай «Ніве», што творы Наталлі Арсеньевы сёння ўжо маюць агульначалавечую каштоўнасць, прызнаем мы гэта ці не.

— Адам Восіпавіч, у чым вы бачыце самы галоўны плён вашых візітаў у Англію?

— Плён іх у аднаўленні і прадаўжэнні кантактаў. У наш апошні прыезд у Лондан мы трапілі на дзень нараджэння Веры Рыч. У царкве было богаслужэнне за яе, у час якога і беларусы, і англічане, у тым ліку яна сама, спявалі беларускія песні. Потым была сціплая пачатка і шчырая гаворка. Натуральна, згадалі пра Чарнобыль. Многія з суб'яднікаў, у тым ліку айцец Аляксандр, казалі, што безумоўна яны акажучы нам дапамогу. Я ведаю, што там пачаўся збор сродкаў, з тым каб закупіць медыкаменты, апаратуру.

На Захадзе выношаваецца ідэя склікання сусветнага беларускага з'езда. Адны гавораць пра Англію, другія пра ЗША ці Канаду. Я не хацеў бы ўмешвацца ва ўнутраныя справы эміграцыі, але лічу, што з'езд, няхай, можа, не першы, а другі, павінен адбыцца на бацькаўшчыне, роднай зямлі беларусаў. Да гэтага трэба рыхтавацца — і там, і тут. Даследаваць праблемы, дыскусываць, знаходзіць агульнае, узаемакарыснае.

Інтэрв'ю ўзяла Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Беларуская бібліятэка і музей імя Францыска Скарыны ў Лондане.

РУССКИЙ ЧЕЛОВЕК В ЭСТОНИИ

ОЩУЩЕНИЕ ТРЕВОГИ

За время моей последней поездки в Эстонию судьба сводила меня с Игорем Бородиным (45 лет) дважды: заочно и очно. Сначала в разгар августовской забастовки насти предприятий с преобладанием работников некоренной национальности прочитал его фамилию в газете под обращением к жителям республики. Игорь, как секретарь парткома научно-производственного объединения «Электротехника», вместе с другими руководителями предприятия разъяснял подлинные мотивы забастовки, опровергал неправомерные обвинения. Авторы обращения убеждали, что ни они, ни рабочие не хотят разваливать экономику, не хотят бастовать. Они не раз пытались демократическим путем довести до законодателей республики свою точку зрения о новых законах о языке и выборах в местные Советы, но не были услышаны. Поэтому пришлось прибегнуть к крайней мере.

А встретились мы с Игорем, когда напряжение шло на убыль, забастовка приостановлена, а в резиденции местных властей вступил в свои права должностной диалог. Но секретарь парткома, обогнав себя стагнацией (уже 7 лет руководит партийной организацией почти в 700 человек), еще был во власти пережитого. Говорил горячо, темпераментно, с болью за себя и товарищей по объединению.

В нашей республике создалась ситуация политической неразберихи, взаимных обид и обвинений, — сказал секретарь. — За то, что часть русскоязычного населения «посмела» выступить за равные права с коренными жителями, ее обзывали и экстремистами, и разглагольствовали республиканской экономикой, и бог знает кем еще. Это может подействовать на чьи угодно нервы, выбить из колеи.

По тону размышлений чувствовалось, что Игорь давно ищет ответы на терзающие его вопросы о судьбе своего предприятия, его работников и своей собственной. Но не всегда их находит. Сложность положения налицо. «Электротехника» развилась на базе завода, созданного еще в прошлом веке для обслуживания железной дороги, пришедшей в тогдашний Ревель — ныне Таллинн. Объединение — одно из крупнейших в республике — 4 500 работающих. Подчиняется союзному министерству, выпускает продукции на 70 миллионов рублей в год. Обеспечивает полупроводниковыми приборами и преобразовательными устройствами почти 5 000 потребителей по всей стране. Непосредственно на Эстонию приходится примерно двадцатая часть объемов в виде товаров народного потребления. В объединении высокий процент русскоязычных работников — с учетом научно-исследовательского института эстонцы составляют 18—19 процентов, а по головному предприятию и того меньше — около 9.

Многие представители некоренного населения отдали своему объединению годы, вложили в его развитие немало труда и таланта и, естественно, связывают с предприятием свое будущее. В таком положении и Игорь Бородин. Приехал в Таллинн 23 года назад, начал учеником слесаря, вырос до начальника цеха, после чего предложили перейти на партийную работу. Он остро переживал разногласия в коллективе разнонациональном. Партком изучил ситуацию в коллективе. Опрос 750 работников показал, что действия интердвигельного движения зеленых и Объединенного совета трудовых коллективов, куда в основном входят предприятия союзного подчинения, одобряют от 59 до 71 процента опрошенных. Достаточно высок и авторитет парткома, за который высказались 53 процента. Бородин подчеркивает, что эстонцы больше тяготеют к Народному фронту Эстонии. Но несмотря на политическое размежевание, и партком, и руководство коллектива стремятся, чтобы это не сказывалось на

производстве, добиваются слаженности и ритмичности. Даже последствия забастовки — благодаря существенному заделу в производстве — оказались незначительными, отчисления в бюджет республики сделаны в полном объеме.

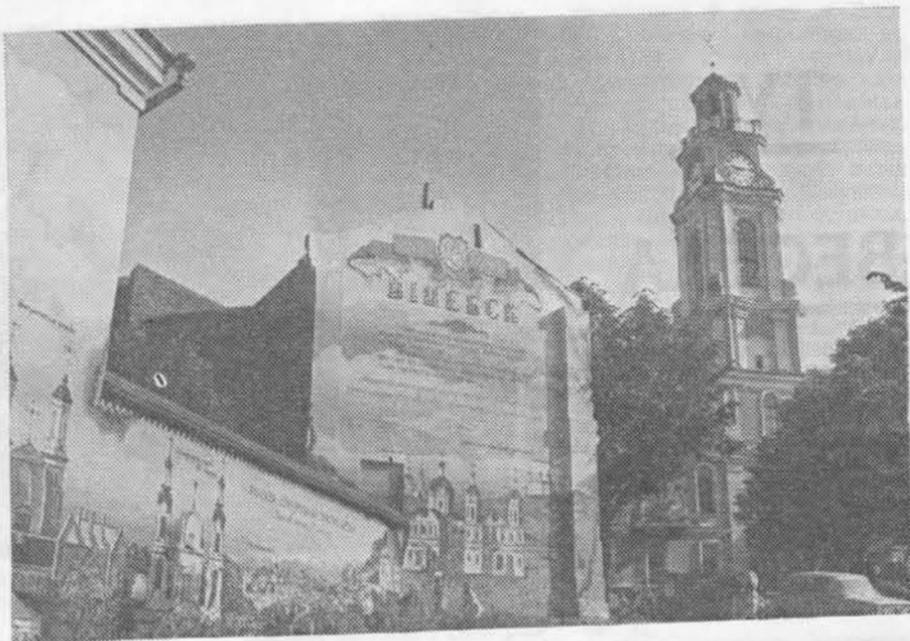
Я спросил у Бородина, только ли введение ценза оседлости, предусмотренное в законе о выборах в местные Советы, побудило трудящихся объединения остановить работу. Секретарь парткома ответил, что это была лишь последняя капля, переполнившая чашу терпения. Забастовка зрела давно. Размежевание по национальному принципу началось, по мнению Бородина, еще в прошлом году, а апогей достигло с принятием закона о языке и выборах. В них не учтены мнения и интересы меньшинства некоренного населения, содержатся дискриминационные меры по отношению к ним. А поскольку в республике не выработан механизм учета интересов меньшинства, то существует опасность принятия и последующих законов исключительно в интересах коренного населения.

В разумных стремлениях лидеров Народного фронта и депутатов высшего органа власти республики к большей самостоятельности, суверенитету, республиканскому хозрасчету нет ничего такого, чего бы мы, коммунисты, не поддержали, — говорит Игорь Бородин. — Но после некоторых экстремистских лозунгов и выпадов против «пришлых» людей некоренное население озабочено своим положением, своим будущим. Единственное, к чему мы стремимся, — это равенство всех населяющих республику граждан, чтобы при волеизъявлении эстонского народа не ущемлялись права представителей русского и других народов. Особенно меня беспокоит то, что размежевание по национальному признаку, разрыв десятилетиями сложившихся связей наносит ощутимый ущерб коммунистическому движению в республике, авторитету Компартии Эстонии. Мы стараемся делать все, чтобы не ослабить Компартию республики, не доводить до раскола по национальной принадлежности ее членов.

Понимают ли в Эстонии озабоченность некоренного населения? Многие — да. Секретарь ЦК Компартии Эстонии Микк Титма, например, сказал в беседе со мной, что действия людей, входящих в Объединенный совет трудовых коллективов, в защиту своих интересов логичны и что с этими коллективами можно найти общий язык и компромисс. Вместе с тем он убежден, что процесс национального пробуждения эстонцев, повышение статуса эстонского языка требует от некоренного населения адаптации к местным условиям и коренной ломки психологии. А дается это нелегко. В долгой беседе с Игорем Бородиным мы коснулись многих проблем, волнующих лично его и трудящихся объединения. И честно могу сказать: ни в одной фразе собеседника не промелькнуло и тени неприязни к эстонскому народу. По его мнению, интересы трудящихся коренной национальности и русскоязычного населения совпадают. Курс надо держать не на размежевание, не на противостояние эстонских и русскоязычных депутатов в Верховном Совете республики — надо делать шаги навстречу друг другу, стремиться к единству, устранить дискриминационные положения закона о выборах.

Пока же многим некоренным жителям в Эстонии неуютно. Растущее национальное самосознание эстонцев, говоря словами Микка Титма, неминуемо рождает и национальную эстиму. Ограничить ее влияние можно лишь консолидацией всех сил, выступающих за перестройку. На это нацелены решения Пленума ЦК КПСС по меж-национальным проблемам. На этой позиции стоит и партийный секретарь из Таллинна Игорь Бородин.

Дмитрий ГАЙМАКОВ.

Оригинальная роспись украсила фасады домов, выходящих на одну из центральных улиц Витебска (на снимке). Это горькая память об уникальных творениях рук человеческих, которые унесло не только время. К сожалению, в древнем городе немного осталось памятников архитектуры. В числе сохранившихся — старинная ратуша (справа), имеющая долгую историю строительства, восходящую к XVIII веку. Теперь идет реставрация здания.

Фото В. МЕЖЕВИЧА, В. ШУБЫ.

НОВОЕ МЫШЛЕНИЕ И МОЛОДЕЖЬ

ИЗ ДЕТСКОГО САДА — НА ПЕНСИЮ

С точки зрения социологии молодежь — это люди в возрасте от 15 до 22 лет, в своей массе еще не имеющие законченного образования, профессии, собственного жилья, семьи и, что особенно важно подчеркнуть, не имеющие устойчивого мировоззрения. Именно последняя характеристика и лежит в основе большинства молодежных проблем. Остро реагирующая на все события, мобильная, обычно избалованная от забот о хлебе насущном, молодежь представляет собой идеальное «горючее» для любого двигателя, и поэтому важно, кто находится «у руля».

В нашем обществе отношение к молодежи двойственное: с одной стороны, это стремление как можно дольше удерживать ребенка «в манеже», поскольку родителям так спокойнее, с другой — бесконечные попреки в инфантильности и безответственности (слово «родители» в данном случае употребляется как в прямом, так и в переносном смысле). Идеалом почти любого родителя является сын или дочь, повторяющие его теперешний (взрослый) образ жизни. «Родители» в переносном смысле тоже хотят сохранить свой авторитет, свою власть, быть образцом. Уже давно никого не шокирует понятие «молодой писатель» (художник, ученый), которому уже сорок лет. Более того, в Союзе писателей СССР, например, нет ни одного писателя комсомольского возраста. Почти то же самое происходит и в остальных творческих союзах. Но особенно тревожно то, что за редким исключением людей комсомольского возраста до последнего времени не было и среди руководства ВЛКСМ. Словом, почти до тридцати лет значительная часть молодежи находится как бы в положении воспитанников детского сада.

Правда, многих из них это устраивает: ведь когда нет ответственности, нет соответственно и спроса. И тут срабатывает другая сторона отношения к молодежи: «мы в ваши годы уже...» Правильно, роль молодежи в революции, в войне, в освоении целины переоценить трудно. Но тогда молодость считалась преимуществом, а не недостатком, который «с годами пройдет».

Естественным и печальным следствием этого двойственного отношения стало «окостенение комсомола», появление рокеров, панков, металлистов и т. д. Причем давно известно, что сугубо запретительными мерами можно лишь загнать вглубь и без того плохо контролируемые процессы. Резкое ограничение продажи алкоголя вызвало всплеск наркомании и токсикомании. И ведь подвержены этим порокам в основном подростки и молодые люди. А что можно им предложить, кроме дискотек и видеоклуба? Театр? Не хватает воспитания или скучно. Кино? Но западные видеофильмы гораздо занимательнее. Клубы по интересам? Они и для взрослых, привыкших преодолевать всевозможные бюрократические рогаки, сплошь и рядом остаются недостижимой мечтой. Результат — появление

множества неформальных объединений. От безобидных до социально опасных.

Все три компонента воспитания: образовательное, нравственное и физическое — давно уже находятся в плачевном состоянии. Уровень знаний перестал быть критерием жизненного успеха, карьеры, оплаты труда. Значение диплома о высшем образовании девальвировалось. С другой стороны, люди, получающие большие деньги за тяжелый, неквалифицированный труд, вовсе не заинтересованы ни в его модернизации, ни в перестройке вообще. Отсюда и вывод: «честно много не заработаешь» или «вкваливаю на полную катушку — имею право на свои деньги жить красиво». При этом, во-первых, «красивую жизнь» каждый понимает по-своему, во-вторых, срабатывает феномен социальной скуки. В основе хулиганства, между прочим, лежат бескультурье и озлобление.

По данным ЮНЕСКО, мы занимаем 25-е место в мире по уровню образования. В среднем индивид тратит в год 7 рублей на книги. Еще три года назад на периодические издания тратили примерно столько же. Сейчас, естественно, больше. Но хотя сегодня в принципе можно читать все, что угодно, «некалорийность» информационного обеспечения молодежи сохраняется. Шкала духовных ценностей стремительно падает вниз, и если мы еще сильно отстаем от Америки в области материальной, то в области духовной уже идем «голова к голове». Слабое, конечно, утешение. Но ведь должен же быть выход.

А выход из этой ситуации просматривается. Например, перестать считать молодежь «недоумками» и выпустить ее «из манежа». Параллельно необходимо создать комплексную систему воспитания: просвещение — этика — эстетика — физическая культура. Дать возможность любому человеку заниматься любимым видом спорта — треть «взрывоопасного» контингента будет «при деле». Дать возможность подросткам и молодежи самим зарабатывать хотя бы минимум и самим же решать, на что тратить заработанные деньги: на новые джинсы или на издание за свой счет сборника собственных произведений. Бумаги хватит, особенно если сократить отчетно-руководящую документацию того же комсомола. Дать молодежи самой выбирать лидера из своей среды: по крайней мере, не будет ситуаций, когда во главе комсомольской организации находится трижды проверенный и четырежды утвержденный во всех инстанциях товарищ.

Речь идет не о вседозволенности. Речь идет о том, что нужно ориентироваться на производство личности — творца, а не очередного «винтика», хотя это, разумеется, неудобно для сложившейся «взрослой» системы. Но новое мышление требует немало мужества.

Светлана БЕСТУЖЕВА,
кандидат исторических наук.

ТУТ ВЕСЕЛА ДЗЯТВЕ

Цэнтрам прыцягнення для дзятвы Баранавічаў стаў гарадскі Дом культуры. У народным ансамблі танца «Лялькі», ансамблі бальнага танца, лялечным тэатры, дзіцячым оперным у цікавых справах праводзяць вольны час больш за паўтары тысячы школьнікаў. Хлопчыкі і дзяўчынкі часта выступаюць перад ровеснікамі, без юных артыстаў у горадзе не абыходзіцца ніводнае свята. Выязджаюць яны з канцэртамі і ў іншыя гарады.

НА ЗДЫМКАХ: многа вясёлых прадстаўленняў падрыхтаваў для дзятвы лялечны тэатр. Нядаўна яму прысвоена званне «народны»; у праграме ўзорнага дзіцячага хору «Кантылена», якім кіруе Барыс КАЖЭУНІКАУ, творы Глюка, Моцарта, Пэргалезі, Бартнянскага і іншых кампазітараў. Цяпер калектыў рухтуецца да гасцёральнай паездкі ў Францыю; Сярожа ЯСЬКОУ (справа) і Ваня КАЛЯЧКА з дзіцячага опернага тэатра «Казка».

Фота Э. КАБЯКА.

ВЕЧНАЯ ЗОРКА ДЛЯ ЧАЛАВЕЦТВА

Да 175-годдзя з дня нараджэння М. ЛЕРМАНТАВА

Лермантава, які загінуў у няпоўны 27 гадоў, сёння спаўняецца 175. Збыліся многія яго прароцтвы. Праявіліся паэтычныя намеры і прадказанні. Стала бяспрэчным: Лермантаў не проста апырэдзіў свой век — ён апырэдзіў яго вельмі намнога. Апырэдзіў нямала думак вядомых сучасных літаратараў. Прадбачыў тое, што не змаглі ўсвядоміць яго сучаснікі-філосафы — і ў Расіі, і па-за ёю. І сёння, у дні юбілею, лермантаўскія радкі чытаюцца як самае сапраўднае адкрыццё.

Яго біяграфія кароткая, але выразная. Яна, бадай, неаддзельная ад творчасці. Рана застаўся без бацькоў. Рана адчуў сваё трагічнае адзіноцтва. Яшчэ ў дзяцінстве ўражае ён сваімі выключнымі здольнасцямі, асабліва ў літаратуры і жывапісе. Але менавіта дараванне перашкаджае яму скончыць Маскоўскі ўніверсітэт — з-за сутыкненняў з недалёкімі прафесарамі.

Затым школа юнкераў і прывілейваны лейб-гвардыі гусарскі полк. Сталіца. Забавы. Першае знаёмства з арыстакратычнай чэрню, з крывадушшам і нізкапаклонствам прыдворнай эліты.

За вершы, напісаныя на смерць Пушкіна, яго ссылаюць на Каўказ. У гэтых вершах ён кляміць «жадную толпу, стоящую у трона», — галоўную віноўніцу трагедыі вялікага паэта. «Жадная толпа» адказвае па-свойму. Маладога афіцэра пасылаюць пад кулі горцаў.

Ён змагаецца храбра, здзіўляючы нават бывалых каўказскіх ветэранаў. А ў вольны час піша вершы. У Пецярбург вяртаецца ўжо вядомым паэтам, але паэтам няскорным, які па-ранейшаму ставіцца з пагардай да рабалевай прыдворнай знаці.

Ён высьмейвае ў эпіграмах усёмагутных вяльможаў ён дзёрзкі нават з самымі блізкамі сваякамі цара. Яго «железны стих, облитый горечью и злостью», не ведае літасці. І хмары над галавой Лермантава пачынаюць згушчацца. За дуэль з сынам французскага пасла яго другі раз ссылаюць на Каўказ. Дуэль — усёго толькі прычына. Лермантаў не мог адмовіцца ад яе, як афіцэр і дваранін, да таго ж яна скончылася бяскрыўна. Аднак прычына для таго, каб расквітацца, знойдзена. Цар Мікалай, які ненавідзеў паэта, злавесна жадае яму «шчаслівай дарогі».

Лермантаў называе сябе «плодом среди цветов». Ён

ведае, што «раньше начал» і «кончит ране». У сваім праграмным вершы «Парус» ён заклікае да буры, аддаючы перавагу ёй у параўнанні з сумным і рабскім існаваннем. Ён не здрадзіў сваім поглядам. Ён не схліўся. І таму шлях яго спыніўся ля падножжа Машука. Жыццё Лермантава абарвалася на дуэлі 27 ліпеня 1841 года. І з гэтага дня пачынаецца яго бласмерце.

Усе тайнікі душэўнага жыцця Лермантава адкрываюцца ў яго вершах і паэмах. Што тычыцца прозы, то яе называюць не інакш, як «блугуханной». Уплыў прозы Лермантава звадалі на сабе такія майстры рускай літаратуры, як Талстой, Дастаеўскі, Чахаў, Горкі.

Тое, што ён паспеў стварыць, ставіць яго ў адзін рад з вялікімі творцамі ў сусветнай літаратуры. Вядомыя данкі крытык Георг Брандэс, які не прымаў лірызму, забыўшыся аб сваім ранейшым акадэмічным стылі, прысвячае Лермантаву некалькі сапраўды паэтычных старонак. Ён называе Лермантава «Праметэем новага часу». «Янім мастаком, — піша Брандэс, — быў ён, гэты дэман у чалавечым абліччы, які яшчэ хлопчыкам зрабіўся мужчынам і памёр юнаком, стварыўшы цэлы шэраг твораў вечнага значэння».

Першы савецкі нарком асветы А. Луначарскі сцвярджаў, што Лермантаў «па прыгажосці, па вытанчанасці сваіх мелодый стаіць, бадай, нават вышэй за Пушкіна і, ва ўсякім выпадку, не мае сабе роўных». Гэта сцвярдженне небеспадстаўнае. Шведскія спецыялісты ў галіне верша пасля доўгіх даследаванняў робяць вывад, што вершы Лермантава па прыгажосці гучання — лепшыя ў рускай паэзіі.

Псьменнік Д. Меражкоўскі назваў Лермантава «ночным светлом русской поэзии». Месячнае ззянне лермантаўскіх вершаў па-ранейшаму пранікае ў душы і сэрцы.

Ён любіў Радзіму, «но странно любовью». Ён сумна глядзеў на сваё пакаленне. Ён чуў гукі, невядомыя іншым. Разумеў размовы, значэнне якіх «темно иль ничтожно». Ён не паспеў даспяваць сваю песню, сказаць сваё апошняе слова. Але чым далей ідуць гады, тым больш гучная недапетая песня, тым яснаей тое нясказанае слова. Такія паэты нараджаюцца толькі раз. Каб стаць вечнай зоркай для чалавецтва.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

ФАКСІМІЛЬНАЕ ВYДАННЕ «НАШАЙ НІВЫ»

ДЛЯ КОЖНОЙ СЯМ'І

Мінскае выдавецтва «Навука і тэхніка» рухтуе факсімільнае выданне «Нашай Нівы». З гэтай нагоды некалькі пытанняў да яго намесніка галоўнага рэдактара Зміцера СЯНЬКО.

— Як узнікла ідэя перавыдання «Нашай Нівы»?

— «Наша Ніва» — гэта першая масавая беларуская дэмакратычная газета. Вакол яе гуртаваліся ўсе

прагрэсіўныя нацыянальныя сілы таго часу. Газета мела велізарнае значэнне ў станаўленні самасвядомасці беларусаў, была па сутнасці сцягам адраджэнскага руху. Нездарма і сам перыяд нацыянальнага адраджэння пачатку XX стагоддзя называецца «нашаніўскім кругабегам».

Сёння «Наша Ніва» — гэта выдатны помнік гісторыі і культуры Беларусі. Але захаванасць яго надзвычай кепская. Дастаткова сказаць, што ніводная бібліятэка рэспублікі не мае камплекта газеты. Вельмі шмат дэфектных нумароў, і стан іх увесь час пагаршаецца. Карацей кажучы,

становішча катастрофічнае. Калі не зрабіць неадкладных захадаў цяпер, дык гадоў праз дзесяць можа быць позна.

Да таго ж ідэі і задачы нацыянальнага адраджэння нашаніўскага перыяду шмат у чым актуальныя і сёння, а таму такое выданне мае і практычнае значэнне. Усё гэта і паўплывала на рашэнне выдавецтва «Навука і тэхніка» ўзнавіць «Нашу Ніву».

— Як будзе выглядаць гэтае выданне?

— «Наша Ніва» выйдзе ў шасці кнігах (прыблізна па 800 старонак кожная) пад цвёрдай вокладкай. Памер іх цалкам адпавядае фармату арыгінала. Два першыя выпускі запланаваны на 1990 год. Адзін з іх будзе змяшчаць нумары газеты за

1906—1908 гады, а другі — за 1909 год. Паколькі спачатку «Наша Ніва» выходзіла паралельна лацінскай і кірыліцкай графікай, а з 1912 года — толькі кірыліцай, для перавыдання мы скарыстоўваем кірыліцкі варыянт.

— У кім вы бачыце патэнцыяльных чытачоў «Нашай Нівы»?

— Выданне разлічана на шырокае кола чытачоў. Мяркую, што яно павінна быць у кожнай сям'і, дзе жыве або адраджаецца беларускі дух. Дарэчы, у шэрагу іншых факсімільных выданняў яно параўнальна таннае. Выдавецтва свядома пайшло на гэта, каб зрабіць яго даступным практычна для кожнага.

Пра выданне «Нашай Нівы» і ўмовы падпіскі на яе — у аб'яве, якая змешчана на апошняй старонцы газеты.

АКТУАЛЬНАЕ ІНТЭРВ'Ю

ЯК ВЫХАВАЦЬ КУЛЬТУРНУЮ АСОБУ

37-гадовы Павел Коган, вядомы савецкі скрыпач і дырыжор, узначальвае адразу два сімфанічныя аркестры — Маскоўскі і Закарэўскі.

Асноўная тэма гутаркі з Пайлам КОГАНМ — сённяшняе праблемнае савецкай культуры, у прыватнасці, музычнай.

— Калі б вас назначылі на вакантную цяпер пасаду міністра культуры СССР, якія першачарговыя акцыі вы б ажыццявілі? — пытаюся ў Паўла Когана.

— Перш за ўсё акцыю менш «кіраваць культурай». Мы, служыцелі муз, стаміліся ад пастаяннага і няспыннага нагляду з боку функцыянераў ад мастацтва, людзей у большасці сабеі некампетэнтных. І, вядома, я б пастараўся адкрыць больш магчымасцей самавыяўлення ўсім майстрам, асабліва творчай моладзі. Бо колькі таленавітых людзей аказаліся ў гэтай час заціснутымі, заштампаванымі ў сваім мастацтве. Гэта віна ў многім, паўтараю, яго кіраўнікоў. У выніку ў некаторых галінах, дзе мы некалі трымалі палюм першынства, многія пазіцыі ўжо здадзены — напрыклад, у музычным выканавстве і нават у балете. Няма майстроў вымушаны былі пераехаць на Запад, там шукаць належнае прымяненне свайму таленту. Дастаткова назваць адно імя — Мсціслаў Растрпаў, каб зразумець, якія духоўныя страты мы неслі дзякуючы палітыцы такіх, скажам, кіраўнікоў, як былі міністр культуры СССР Пётр Дзямічэў і яго памочнікі. Вядомы лозунг застоўных гадоў, якім яны аперавалі: «незамежных людзей няма». Цяпер спрабуюць па групінах вярнуць страчанае, але аднаўляць заўсёды цяжка.

— А вашу сям'ю не закранулі падобныя калізіі?

— Таксама былі цяжкія, іншы раз зняважлівыя часы, якія закранулі і майго бацьку, сусветна вядомага скрыпача Леаніда Когана. У нас, напрыклад, наперак здароваму сэнсу не вярталіся артыстычныя дынастыі. Чыноўнікі ад культуры, не тлумачычы прычын, пастаянна адмаўлялі бацьку ў выездзе на гастролі за мяжу разам з сынам і дачкой — таксама музыкантамі.

— Як вы лічыце, працэс перабудовы ў краіне ўжо закрануў музычную справу?

— Пачатак, безумоўна, ёсць. Музыканты, сталі дыхаць вольней, нам дадзены значна большыя магчымасці, чым раней. Уззяць хаця б тое, што я раней цяпер без перашкоды пераключаю да любога твора суб'ектнага кампазітара і ўключыць яго ў сваю праграму. Я належу да тых выканаўцаў, якія і раней звярталіся да творчасці незалежных кампазітараў — напрыклад, Эдзісона Дзянісава ці Альфрэда Шнітке. Але ў такіх выпадках мы рызыкавалі, таму што гэта было яўна не даспаўнамоўна функцыянерам у кабінетах Міністэрства культуры. Сёння Дзянісаў, Шнітке, Губайдуліна і многія іншыя кампазітары на прамавугольніку, што называецца, радзіму, дзе для іх адкрыліся канцэртныя залы, а радзіма іх творы выконваліся ў канцэртных залах на Захадзе.

— А што вы можаце скажаць аб сённяшнім стане канцэртнай культуры ў Савецкай краіне?

— Я масквіч, і мяне, вядома, перш за ўсё клопаць праблемы маскоўскага музычнага жыцця. Скажу з пазіцыі кіраўніцтва аркестра: у сталіцы становіцца з канцэртнымі заламі канцэртнае жыццё. Цяжка паверыць: дырыжоры з аркестрамі, музычныя станаўіцца ў чаргу на канцэртныя выступы ў адной залы канцэртных залаў. Але сапраўды культурнае жыццё Масквы надзвычай багатае, асабліва ў апошнія гады, іх моцныя па-

зайздросціць буйнейшыя гарады свету. Мяркуючы самі: у сталіцы штодзень адбываецца больш дзесятка толькі сур'ёзных канцэртаў — сольных, камерных, сімфанічных.

І тым не менш, калі не лічыць буйныя і традыцыйныя цэнтры культуры, такія, як Ленінград, Кіеў, Новасібірск, Омск, Краснаярск, гарады Прыбалтыкі, у астатніх кутках краіны музычнае канцэртнае жыццё на нізкім узроўні. Іграць няма дзе, я маю на ўвазе адсутнасць прафесіянальных канцэртных залаў, іграць часта няма на чым (маю на ўвазе старыя інструменты), і падчас нават няма перад кім — масавы слухач пакуль не выхаваны. Не сакрэт жа, што часам гаспадаруючага артыста сустракаюць на пероне, адразу ўручаюць канверт з ганарарам і адпраўляюць назад. «Птушачка» ў справядачы пастаўлена, канцэрт «адбыўся», але... без слухачоў.

Аб неабходнасці змен у эстэтычным, у прыватнасці, музычным выхаванні ў нас гавораць многа і часта: настала пара дзейнічаць. Але параўнаем хаця б патэнцыяльныя магчымасці дзвюх дзяржаў: СССР і ЗША. Так, сімфанічны аркестраў у нас крыху больш за 50, у ЗША — каля 1300. Лічбы гавораць самі за сябе. А калі яшчэ ўлічыць, што многія нашы аркестры не ўкамплектаваны. Не хапае інструментаў, а тыя, што ёсць, часам не вытрымліваюць крытыкі. Як жа пры гэтым выходзіць масавую аўдыторыю?

— І ўсё ж, як сёння павярнуць працэс выхавання савецкай музычнай моладзі і аднаведна аўдыторыі слухачоў?

— Натуральна, часцей звяртацца да вялікага класічнага мінулага, захоўваць і адраджаць музычныя традыцыі, якія ў Расіі маюць моцныя і глыбокія карані. Тут эталонам можа служыць Маскоўская кансерваторыя, маштабная кузня падрыхтоўкі і выхавання музычных талентаў у нас у краіне, асмелюся сказаць — і ў сусветным маштабе. Вельмі важны тут і дух спаборніцтва ў студэнцкім асяроддзі, удзел у конкурсах, у якіх, праўда, ёсць многа «але». Што я маю на ўвазе? Кожны павінен спрабаваць сябе. Аднак ні ў якім разе лаўрэатства не павінна ператварацца ў пастаянны «праэжны білет» на ўсё наступнае творчае жыццё, як гэта ў нас нярэдка назіраецца. Меркі да маладых артыстаў павінны быць іншыя: рост прафесіянальнага майстэрства, назапашванне рэпертуару.

Што ж датычыць выхавання аўдыторыі, то я лічу, што тут неабходна музыка розных стыляў. Але ці духоўная тая музыка, якой мы ў асноўным жывім цяперашняе пакаленне? Сёння адкрыта наступнае маскультура: эфір літаральна забіты рок- і поп-музыкай. Уключыце любую праграму тэлебачання — маскоўскую, ленынградскую, агульнаадукацыйную, вы трапіце абавязкова на які-небудзь ансамбль, ды яшчэ часам нягэўнай якасці. На ТБ ёсць шмат магчымасцей задаволіць любога музычнага густы. Крыўдна, што мы ідзем па самай лёгкай сцяжынцы... Вядома, толькі класіка можа, я ў гэтым перакананы, выхаваць сапраўды культурнага чалавека — пытанне ў тым, у якіх формах яе прапаноўваць.

Гутарку вяла Іна ЧУМАКОВА.

У ШЫРОКІХ колах аматараў кнігі здаўна спела жаданне выдаць свой беларускі бібліяфільны зборнік. Але кожны раз гэтая пахвальная ініцыятыва па розных прычынах не магла здзейсніцца. І вось нарэшце мара стала явай. Не паспеў альманах бібліяфілаў Беларусі «Свіцязь» выйсці з друку, як ён стаў бібліяграфічнай рэдкасцю.

У артыкулах В. Яфрэмавай, С. Букчына чытач пазнаёміцца з распаўсюджаннем твораў К. Маркса, Ф. Энгельса ў дзевяцінацінай Беларусі, з кнігамі, звязанымі з Беларуссю, якія да цяперашняга часу захоўваюцца ў Крамлёўскай бібліятэцы У. І. Леніна.

Сярод кніг па гісторыі літаратуры народаў СССР у асабістай бібліятэцы Уладзіміра Ільіча ў Крамлі былі «Нарысы беларускай літаратуры» пад рэдакцыяй таленавітага вучонага, загадчыка

некаторых старонак біяграфіі гэтага таленавітага вучонага, пісьменніка і рэвалюцыянера, чьё імя ўвайшло ў беларускую Ленініану. В. Скалабану ўдалося ўстанавіць і далейшы лёс «Беларуса», які быў незаконна рэпрэсаваны ў 1931 і 1941 гадах і памёр 27 чэрвеня 1942.

З вытокамі беларускай кнігі знаёмляць чытачоў матэрыялы В. Дышыневіч пра аўтара «Паэмы пра зубра» Міколу Гусоўскага, У. Караткевіча пра Францыска Скарыну, В. Дарашкевіча «Да жыцця Гусоўскага і Скарыны», Г. Галенчанкі пра гісторыю кніжных сувязей Беларусі з Расіяй і Украінай у XVI—сярэдзіне XVII стагоддзяў, Н. Раціцкай аб беларускай выдавецкай супольнасці «Загляне сонца і ў наша аконца».

На мой погляд, з сямі раздзелаў альманаха «Свіцязь» самымі каштоўнымі з'яўля-

кранаюцца ў друку...» З такімі словамі звяртаецца да чытачоў аўтар артыкула «Класічная спадчына — духоўны скарб сучасніка» М. Мушыньскі. Ён адзначае, што настаў час рыхтаваць поўныя зборы твораў перш за ўсё Францішка Багушэвіча, Цёткі, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Вучоны асабліва акцэнтнае ўвагу на неабходнасці падрыхтоўкі Поўнага збору твораў выдатнага сына беларускага народа Якуба Коласа. Гэта павінна даць чытачу вычарпальнае ўяўленне пра Якуба Коласа і як пра вялікага народнага паэта, і як пра выдатнага грамадскага, палітычнага дзеяча, шырэй паказаць яго велізарную ролю ў развіцці беларускай культуры, розных галін навукі, паказаць яго як выразніка духоўнасці нацыі.

Шмат цікавых матэрыялаў змешчана ў раздзелах

ЗНАЁМІМ З АЛЬМАНАХАМ «СВІЦЯЗЬ»

ЗАЦІКАВІЦЬ АМАТАРАЎ КНІГІ

этнаграфічнага аддзела Румянцаўскага музея ў Маскве, потым аднаго з заснавальнікаў і першага прафесара БДУ М. Янчука, якія былі выпушчаны ў 1920 годзе Беларускім пададдзелам Аддзела асветы нацыянальных меншасцей Народнага Камісарыята асветы.

Аналізуючы змест зборніка «Камсамольскае сяло», які ёсць у Крамлёўскай бібліятэцы, С. Букчын прыходзіць да заключэння, што хоць ён прызначаўся для маладзёжных вечароў, у ім тым не менш публікаваліся вельмі сур'ёзныя і дзелавыя артыкулы. У гэтым выданні нямаю вершаў на рускай і беларускай мовах. Сярод іх — «Расіі новай» М. Герасімава, «Грамата і саха» Д. Беднага, «Касцы» А. Александровіча, а таксама «Беларусь» А. Дудара, напісаныя ў ключы «Дубінушкі». Тут жа надрукавана «Царкоўная расколіна» Кандрата Крапівы і яго ж папулярныя ў той час «Камсамольскія частушкі».

Маладым чытачам, якія цікавяцца гісторыяй камсамола Беларусі, будзе карысна ведаць, што ў раздзеле перыядычных выданняў Крамлёўскай бібліятэкі Леніна захоўваецца першы нумар за 1919 год часопіса «Факел камунізма» — органа Цэнтральнага і Віленскага камітэтаў Камуністычнага Саюза Моладзі Літвы і Беларусі.

У пачатку 1919 года на рускай мове выйшла кніга «Н. Ленін» — адна з самых першых біяграфій правадыра. Яе аўтар выступіў пад псеўданімам «Беларусь». Біяграфія чытаецца як унікальны дакумент свайго часу, напісаны рукой таленавітага гісторыка і публіцыста.

Як адзначае В. Скалабан у артыкуле «З гісторыі беларускай Ленініяны», сёння мы можам з упэўненасцю сцвярджаць: яе аўтарам быў пісьменнік Іван Баранкевіч (1888—1942). Даследчык знаёміць нас з гісторыяй і першымі вынікамі пошуку, якія дазволілі дакранацца да

юцца трэці раздзел «Выданні незвычайнага лёсу. Знаходкі» і чацвёрты — «Сярод рукапісных кніг і рукапісаў».

У першым з гэтых раздзелаў змешчаны артыкул А. Мальдзіса «Застаўся толькі карэктурны адбітак», прысвечаны жыццю і дзейнасці рэвалюцыянера, грамадскага дзеяча, пісьменніка, ураджэнца і жыхара Сморгоні Івана Сініцкага і арыгінальны матэрыял Г. Кахановскага «Арышт «Старой прыказкі» аб некаторых момантах жыцця аўтара гэтай беларускай брашуры, знойдзенай у Львове, Клімента Гучоўскага.

Цяжка пераацаніць каштоўнасць артыкулаў С. Кузняевай «Мінскае выданне камедыі Капніста» і Я. Саламевіча «Таямніца аўтографа Максіма Багдановіча».

Чацвёрты раздзел «Сярод рукапісных кніг і рукапісаў» пачынаецца арыгінальным матэрыялам Г. Кісялёва «Паслухайце, браткі, Навума старога!» Аўтар знаёміць нас з абставінамі выдання невядомай беларускай вершаванай апавесці Дуніна-Марцінкевіча «Травіца брат-сястрыца».

Як даследчыка па праблемах гістарыяграфіі Беларусі эпохі феадалізму, аўтара гэтых радкоў зацікавіў артыкул А. Чарняцова «Радзівілаўскі летапіс». Нельга не пагадзіцца з заключэннем, што ў афармленні Радзівілаўскага летапісу відаць адлюстраванне таго культурнага руху ў заходнерускіх землях, вышэйшым дасягненнем якога стала дзейнасць беларускага асветніка і першадрукара Францыска Скарыны.

«...А што ведае чытач, прыхільнік беларускай літаратуры, пра сучасныя выданні, якія выходзяць у нашых рэспубліканскіх выдавецтвах — ну хоць бы пра шматтомныя зборы класікаў нацыянальнага прыгожага пісьменства? Відаць, не шмат чаго ведае, і не таму, што не хоча, а таму, што гэтыя пытанні амаль не за-

«Слова і вобраз», «Беларускія кнігазборы і кніжнікі», «У аматараў кнігі». Хацелася б выдзеліць артыкулы В. Вільтоўскага «Беларуская мініяцюрная кніга» і В. Шматава «Тытулы Скарынавых першадрукаў», В. Цыбулі «Бібліятэка латышскай кнігі ў Слуцку», У. Мархеля «Кнігазбор Сыракомлі», Л. Збралевіч «Асабісты бібліятэкі ў дзяржаўным кнігасховішчы».

Трэба адзначыць, што складальнікам альманаха бібліяфілаў Беларусі «Свіцязь» з'яўляецца вялікі знаўца і аматар кнігі Л. Казыра. Выданне добра ілюстравана. Цікава, што з 34 артыкулаў альманаха 18 напісаны на беларускай мове, а 16 — на рускай.

Такім чынам, сумесная праца пісьменнікаў, журналістаў, работнікаў культуры і вытворчасці — энтузіястаў кніжнай справы — прынесла добры плён. Створаны першы ў нашай рэспубліцы унікальны альманах, які асветляе розныя эпизоды з гісторыі стварэння і распаўсюджвання кнігі, дзейнасці бібліятэк, расказвае пра лёс асобных кніг, пошук кнігалюбаў.

Адзначаючы шэраг вартацей прадстаўляемага выдання, нельга не бацьць некаторых яго недахопаў.

Матэрыялы, змешчаныя ў альманаху «Свіцязь», мелі б большую каштоўнасць, калі б да гэтага яны нідзё не друкаваліся, не былі б вядомы даследчыкам.

Добры ўступ да альманаха «Свіцязь» напісаў паэт Ніл Пільвіч: «Няма сумнення, што бібліяфільны альманах «Свіцязь»... можа аспяхова служыць асветніцка-выхаваўчым задачам: прышчэпляць павагу і любоў да кнігі як да плёну творчай энергіі людзей, да крыніцы чалавечай мудрасці і дабрны, абуджаць у чытачоў пачуцці нацыянальнай годнасці і інтэрнацыянальнага брацтва, спрыяць крышталізацыі гістарычнай самасвядомасці...».

Эмануіл ЮФЕ.

«МУЗЫКІ» ЕДУЦЬ У ШРЫ-ЛАНКУ

Гродзенскі ансамбль «Музыкі» нарадзіўся ў верасні 1984-га.

Рэпертуар самадзейных артыстаў — беларускія народныя песні, найгрышы, танцы. Трэба адзначыць, што гэта не аўтэнтны фальклор, а апрацоўкі народнага твораў. Частка іх запісана самімі выканаўцамі ў вёсках Гродзеншчыны, частка знойдзена імі ў зборніках збі-

раўнікаў песень Шырмы, Ледаховіча, Баяравіча.

Неўзабаве ансамбль «Музыкі» паедзе ў Шры-Ланку, прыме ўдзел у Днях культуры СССР у гэтай дзяржаве. У гастрольнай праграме — беларускія, рускія, малдаўскія народныя песні і танцы, а таксама сюрпрыз для гаспадароў — шрыланкійскія нацыянальныя танцы.

Л. ПІРСКАЯ.

ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ, ПРА БЕЛАРУСАЎ, НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ!

Наша Ніва

Першая Беларуская Газета з Рысункам

/1906—1915/

ФАКСІМІЛЬНАЕ ВYДАННЕ

З ГІСТАРЫЧНАГА ЗАБЫЦЦЯ, З ЗАБАРОНЫ І ЗАНЯПАДУ
«НАША НІВА» ВЫВЕЛА НА БЕЛЫ СВЕТ БЕЛАРУСА-ІНТЭ-
ЛІГЕНТА, БЕЛАРУСА-ПАТРЫЁТА, БЕЛАРУСА-ПАЛІТЫКА.
«НАША НІВА» — ЛЕТАПІС НАЦЫЯНАЛЬНАГА АДРАДЖЭН-
НЯ, ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ ВЫЗВАЛЕНЧАГА РУХУ БЕЛАРУСАЎ.

У «НАШАЙ НІВЕ»:

— развагі і думкі пра нацыянальны, сацыяльны, эканамічны і палітычны шлях беларускага народа Антона Луцкевіча, Лявона Гмырака, Сяргея Папуяна, Аляксандра Уласава;

— залаты фонд беларускай паэзіі — вершы Янкі Купалы, Алеся Гаруна, Максіма Багдановіча, Якуба Коласа, Альберта Паўловіча;

— класічная проза Максіма Гарэцкага, Ядвігіна Ш., Якуба Коласа, Змітрака Бядулі;

— «Кароткая гісторыя Беларусі» Вацлава Ластоўскага;

— артыкулы пра беларускую этнаграфію, тэатр, фальклор;

— партрэты забытых дзеячаў Беларусі: Сымона Канарскага, Адама Кірора, Яна Баршчэўскага;

ВYДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА» ПЛАНУЕ АЖЫЦЦЯВІЦЬ ГЭТАЕ ВYДАННЕ У ШАСЦІ ВЫПУСКАХ НА ПРАЦЯГУ 1990—1994 ГАДОЎ. АПОШНІ ВЫПУСК БУДЗЕ ЗМЯШЧАЦЬ КАМЕНТАРЫІ, ПАКАЗАЛЬНІКІ І ІНШЫ ДАВЕДАЧНЫ МАТЭРЫЯЛ. АРЫЕНЦІРОВАЧНЫ КОШТ УСЯГО ВYДАННЯ 30 РУБЛЁЎ. ПРЫ АФАРМЛЕННІ ПАДПІСКІ УНОСІЦЦА ЗАДАТАК У СУМЕ 3 РУБЛІ.

ЗАМЕЖНЫЯ ЧЫТАЧЫ МОГУЦЬ ПАДПІСАЦЦА НА ГЭТАЕ ВYДАННЕ ПРАЗ КНІГАГАНДЛЁВЫЯ ФІРМЫ, ЯКІЯ ЗАЙМАЮЦЦА РАСПАЎСЮДЖВАННЕМ САВЕЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ.

Foreign readers are invited to send their orders for this edition to any book-selling firms dealing in Soviet literature.

ФАКСІМІЛЬНАЕ ВYДАННЕ ГАЗЕТЫ ГАРАНТУЕ ПОЎНУЮ ЗАХАВАНАСЦЬ ТЭКСТУ!

ДЛЯ НАС, НАШЫХ ДЗЯЦЕЙ І УНУКАЎ:

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА «НАША НІВА» —

ПОВЯЗЬ У НЕПАРЫЎНЫМ ЛАНЦУЖКУ ПАКАЛЕННЯЎ!

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

АСІГНАЦЫІ Ў ШКЛОВЕ

У гады першай сусветнай і грамадзянскай войнаў на тэрыторыі Беларусі ў розных гарадах выпускаліся свае папяровыя грошы. Вядомыя такія выпускі ў Гомелі і Лідзе, Гродне і Рагачове, Ігумені (Чэрвень) і Слуцку, Кошыках (Віцебская губерня) і Бабруйску. Грошы выпускаліся не толькі гарадскімі ўладамі, але і гандлёвымі абшчынамі, рэўкомамі, сталовымі, магазінамі, кааператывамі, фабрыкамі і іншымі арганізацыямі. Напрыклад, такія, як Палеская чыгунка. Выпускі гэтых — дзяржаўных і прыватных — амаль усе апісаны ў каталогах і вядомыя беларускім баністам (боны — папяровыя грошы, што выйшлі з ужытку). Але ёсць папяровыя грошы, выдадзеныя на тэрыторыі Беларусі, аб якіх калекцыянеры-баністы амаль нічога не ведаюць і якіх не маюць у сваіх калекцыях. Некаторыя звесткі пра іх можна атрымаць з кнігі С. Тучкова «Рускі быт XVIII стагоддзя». На старонках гэтага выдання аўтар расказвае, што ў канцы XVIII стагоддзя ў Шклове выдаваліся папяровыя грошы, так званыя асігнацыі.

Менавіта ў канцы XVIII стагоддзя ў ваколіцах гэтага беларускага гарадка пасяліўся генерал Зорыч. Выхадзец з Сербіі, генерал С. Зорыч служыў у Расіі ў гусарскім палку. Удзельнік руска-турэцкай вайны, генерал Зорыч вылучыўся ў некалькіх бітвах. У адным баі ён трапіў у турэцкі палон. Пасля вяртання ў Расію ён служыў у

лейб-гусарскім эскадроне, наблізіўся да двара Кацярыны II, хутка зрабіў кар'еру фаварыта. Гэты поспех нядоўга спадарожнічаў генералу, і ён быў звольнены са службы. Пасяліўшыся ў сваім маёнтку ў Шклове Зорыч разгарнуў бурную гаспадарчую дзейнасць. Пабудаваў некалькі фабрык — канатную, гарбарную, палатняную, шаўковых тканін і іншыя. Менавіта тады і з'явілася ў Шклове «вынаходка» Зорыча — яго ўласныя грошы — асігнацыі. У Расіі выпуск асігнацый быў пачаты пры Кацярыне II у 1769 годзе, так што гэта не было ўласным вынаходствам генерала, гэта былі дзяржаўныя папяровыя грошы, а Зорыч выпусціў прыватныя грошы. З'яўленне асігнацый Зорыча ў Шклове адносіцца да таго перыяду яго жыцця, калі пасля смерці Кацярыны II ён быў выкліканы на нядоўгую службу да імператара Паўла I.

Што ж уяўлялі сабой гэтыя прыватныя асігнацыі? Гэта былі невялікія друкаваныя паперкі, на якіх указана сума ад 5 да 100 рублёў. Іх ахвотна прымаў у Шклове ўсе крамянікі, купцы і дзелаваы людзі. Пасля смерці Зорыча па гэтых асігнацыях было выплачана больш грошай, чым па вэкселях. Гісторыя не захавала нам гэтых асігнацый, бо яны былі знішчаны пасля іх выпуску. І калекцыянерам даводзіцца задавальняцца толькі іх апісаннямі.

Леў КОЛАСАЎ.

спорт

Упершыню ў нашай краіне праводзяцца прафесіянальныя спаборніцтвы тэнісістаў — турнір «Вірджынія слімс». Многія мацнейшыя спартсменкі свету прыехалі ў Маскву.

Спачатку прайшлі папярэднія спаборніцтвы ў групе слабейшых. Па іх выніках усяго толькі чатыры тэнісісткі падключыліся да кагорты мацнейшых, сярод якіх і беларуская спартсменка Наталля Зверава. Пасля пачаўся галоўны турнір. Наталля Зверава дайшла да фіналу, дзе ў напружанай барацьбе ўступіла амерыканцы Г. Мейджэрс.

На сусветным юніёрскім першынстве па гандболу, якое завяршылася ў Лагесе, у рашаючым матчы за «золата» сустрэліся спартсмены СССР і Паўднёвай Карэі. Напружаны матч выйграла наша каманда з лікам 26:23.

У складзе зборнай Саветаў Саюза выступала

і мінчанка Наталля Аверчанка.

Ужо на пачатку першынства краіны па спартыўнай хадзьбе ў Еўратурніры нарадзіўся рэкорд Еўропы. Яго ўстанавіла брэстаўчанка Вольга Кардапольцава на дыстанцыі 20 кіламетраў.

Наогул, на турнірах і першынствах Саветаў Саюза вельмі ўдала выступалі ў апошні час беларускія спартсмены.

Так, перамогай пяціборцаў нашай рэспублікі над вельмі моцным калектывам з Масквы завяршыўся камандны чэмпіянат краіны. І ў асабістым заліку галоўны прыз дастаўся прадстаўніку нашай каманды — А. Смірнову.

Парадавалі футбалісты мінскага «Дынама». У паўфінале розыгрышу Кубка футбольнага саюза яны перамаглі аднаклубнікаў Масквы з лікам 2:1. Па-ранейшаму моцныя барцы Беларусі. Мурманск прымаў удзельнікаў розыгрышу Кубка СССР па класічнай барацьбе. Першае месца заняла зборная Мінска.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордена Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавештва ДК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 1180